

A METAFIZIKUM MINT LÉT, MINT NEM-LÉT ÉS MINT LÉT ÉS NEM-LÉT EGYSÉGÉN TÚLI

Tradicionális dokumentáció

Bevezetés

A tradicionális metafizikai tanítások és a szentiratok viszonylagos ismerete révén is nyilvánvaló, hogy a végső és természetfeletti valóságot olykor a Léttel, olykor a Nem-Léttel, olykor pedig – ritkább esetekben – a Lét és Nem-Lét egységén túlival azonosították.

Ez az egymásnak látszólag ellentmondó hármasság zavart okozhat, és pedig azért, mert eltérő módon jelöli ki, nevezi meg az ember legvégső célját.

Az ellentmondás mindjárt semmivé válik, ha megfontoljuk, hogy a Lét itt jobbra létezők és létezés feletti, Egyetemes Létként értelmeződik, ami nem csupán megnyilvánult, hanem a maga teljességében véve megnyilvánulatlan is, vagyis olyan Lét, ami – bizonyos esetekben és értelemben – Nem-Lét is.

Még inkább tovatűnnek az ellentmondások, ha megértjük: a Nem-Lét gyakran nem pusztán valami „nincs”-je, nem valaminek a hiánya, nem is semmi, hanem Egyetemes Nem-Lét – vagyis a korlátozásoknak a *teljes* nemléte.

Mégis, a Nem-Lét valamilyen módon magában foglalja a pusztá nemléte; továbbá a Léttel való szembenállásra – vagy Vele való viszonyra – van utalva. Így jelenik meg a Lét és a Nem-Lét egységén túli metafizikum ideája – egy abszolút szuverenitásé, amely nem gondolkozik e (látszólagos) kettősség mentén.

Különösen a keleti tanítások vonatkozásában mégsem alábecsülhető a Lét, a *Szat* eszméje, hiszen némely esetben oly mélyen van megélve – és kifejezve –, hogy magában foglalja, mintegy „eléri” nemcsak a Nem-Létet, de a Lét és Nem-Lét egységén túlit, a *Szadaszatot* is – anélkül, hogy így neveznék. Például: Isten nem csupán a létezők összessége, nem is csak létezés, mindenre kiterjedő „van”, maga a Lét, hanem megnyilvánuláson túli nem-létező, Nem-Lét is. Ez az elv Nyugaton sem volt teljesen ismeretlen. Ezen kívül ott az isteni „arculatok” témája: amikor Siva, vagy éppen Visnu egyetlen *avatárja* oly mélyen, lényegében megélt, hogy szintén túlmutat nemcsak a Léten, de a Lét és Nem-Lét egységén is.

Az alábbiakban olyan szövegrészeket gyűjtöttünk össze, amelyek a metafizikumot, a végső „valóságot” a Léttel, a Nem-Léttel, illetve a kettőt meghaladóval azonosítják. Mindegyik azonosítás hiteles és elfogadható, mert – mint elmondtuk – mind a Lét, mind a Nem-Lét önmagán túlmutató módon is tapasztalható.

E bevezetőhöz annyit szükséges feltétlenül hozzátenni, hogy bár (a mondottak miatt) mindhárom felfogás elfogadható, a szellemi hagyományok történeti kibontakozásában megvalósultak egyensúlytalanságok, túlzások és hiányosságok a Léttel és a Nem-Léttel kapcsolatban, ami ugyancsak a metafizikum *Szadaszatkénti* felfogását erősíti meg.

*

A metafizikum mint Lét (szkt. *Szat*)

„A nemlétből vezess a létbe” – *Brihadáranjaka-upanisad* I. 3. 28. [Tenigl-Takács László ford.]

„Mert van a létezés és nincs, ami nem létezik” – *Parmenidész* 6. (1–2.) [Steiger Kornél ford.]

„sohasem fogod kikényszeríteni azt, hogy a nem-létezők létezzenek”¹ – *Parmenidész* 7. (1.) [Steiger Kornél ford.]

„nem gondolható el és nem mondható, hogy [a Lét] nem létezik” – *Parmenidész* 8. (8–9.) [Steiger Kornél ford.]

„Mert nem volt olyan idő, hogy ne léteztem volna én” – *Bhagavad-gítá* II. 12. [Vekerdi József ford.]

„A tudatosság lét, tudat és üdvösség.” – *Ramana Maharsi: Ki vagyok én?* 3. [Buji Ferenc ford.]

„Istent kutatni s nem venni tudomást Rólad,
Aki Létezés és Tudatosság vagy,
Olyan, mint lámpással keresni a sötétet.
Csak hogy Létként s Tudatként megismerjenek,
Azért jelensz meg különböző formákban
(És nevekben) a különböző vallásokban.”
– *Ramana Maharsi: Nyolc versszak a Srí Arunácsolához* 4. (1–6.) [Szász Ilma ford.]

„Te vagy a létező, az Egyetlen magadban,
Ki önfényű Szívként tudatos szakadatlan!”
– *Ramana Maharsi: Nyolc versszak a Srí Arunácsolához* 6. (1–2.) [Szász Ilma ford.]

„A Létben időzünk állapotól mentesen.
Ebből ered a legfőbb önátadás.”
– *Ramana Maharsi: Az útmutatás veleje* 9. [Malik Tóth István ford.]

„Amit az »Én« jelent, az a Szív, a Tiszta Lét,
Mely az éntelen, mély alvásban sem szűnik”
– *Ramana Maharsi: Az útmutatás veleje* 21. [Malik Tóth István ford.]

„Annámalai az Önvaló,
A Szem az elme szeme mögött,
Mely látja a szemet és minden egyéb érzéket,
Ez ismeri az étert és a többi elemet.
Ez a Lét, mely tartalmazza, felfedi és érzékeli
A Szívben belül ragyogó égboltot”
– *Ramana Maharsi: Ön-ismeret* 5. (1–6.) [Malik Tóth István ford.]

„A forma nélküli és örök Lét áll kinyilatkoztatva
Az én Aruna-hegyemben”
– *Ramana Maharsi: Virúpáksa-barlang* (1–2.). [Malik Tóth István ford.]

Példát jelentenek a Létként felfogott metafizikumra mindazok a mítoszok is, amelyek a semmiből, a nemlétből teremtett világ szellemi voltát, a káoszból teremtett rendet hangsúlyozzák, de a Tiszta Létként felfogott Isten is. *Stb.*²

¹ Vö. „A nem-létező nem juthat létbe, a létező nem juthat nemlétbé; a kettő határát jól látják a valóságot felismerők.” – *Bhagavad-gítá* II. 16. [Vekerdi József ford.]

² Heidegger alapkérdése, a „Miért van egyáltalán létező, nem pedig inkább semmi?” (*Bevezetés a metafizikába* 1.) ugyancsak a Létként felfogott metafizikum körébe tartozik – noha ő már túlságosan ontológiától függővé tette a metafizikát.

A metafizikum mint Nem-Lét (szkt. *Aszat*)

„A költők (*kavi*), kik bölcsen szívükben kutattak, a nem-létben lelték meg a lét kötelékét.” – *Rig-véda X. 129. 4.* [Pék Zoltán ford.]

„Az istenek hajnalán a létezést a nem-létezés szülte.” – *Rig-véda X. 72. 2.* [Pék Zoltán ford.]

„a létezés a nem-létezésből született.” – *Rig-véda X. 72. 3.* [Pék Zoltán ford.]

„Kezdetben ez [a Mindenség] itt valóban a Nem-Létező volt.” – *Satapatha-bráhmana VI. 1. 1. (1.)* [Fórizs László ford.]

„a Nem-Létben (*wu*) van a lényeg” – *Lao-ce: Tao-té-csing II.* [Julius Evola ford.]

„a tízezer létező a Létezőből (*you*) született, a Lét [pedig] a Nem-Létezőből” – *Lao-ce: Tao-té-csing 40.* [Kósa Gábor ford.]

„mindenben fészke van a nem-létnek” – *Lao-ce: Tao-té-csing 43.* [Weöres Sándor ford.]

„Az, hogy volt a Nem-Lét, arra utal, hogy nézzük, de alakját nem látjuk, hallgatjuk, de hangját nem halljuk”³ *Huainanzi. Shuzhen* [Kósa Gábor ford.]

„megértvén, hogy »nincs semmi«, Száriputta a Végtelen tudat érzékelési alapjának transzcendálásával belépett a Nem-Létezés érzékelési alapjába, és ebben időzött” – *Madzsaszhima-nikája CXI. (Anupáda-szutta) 15.*⁴ [Hodászy Gábor ford.]

„Én adom a hőt; az esőt én bocsájtom ki és fogom vissza; halhatatlanság és halál, lét és nemlét én vagyok” – *Bhagavad-gítá IX. 19.* [Vekerdi József ford.]

Stb.

A metafizikum mint Lét és Nem-Lét egységén túli (szkt. *Szadaszat*)

„Nem volt nemlétezés, sem létezés” – *Rig-véda X. 129. 1.* [Pék Zoltán ford.]

„Volt olyan, hogy még nem kezdődött el a Nem-Lét.” – *Csuang-ce II. 4.*⁵ [Kósa Gábor ford.]

„sem lét, sem nemlét” – *Svétásvatara-upanisad II. 4. 18.* [Tenigl-Takács László ford.]

„létet és nemlétet teremtő” – *Svétásvatara-upanisad II. 5. 14.* [Tenigl-Takács László ford.]

„ki létet és nem-létet meghalad, a Lények Ura, ki túl van a megismerésen.” – *Mundaka-upanisad II. 1.* [Tenigl-Takács László ford.]

„Vakságba, sötétségbe buknak a nemlétnek hódolók, de ennél is nagyobb sötétbe a létet csak kósto-

³ A törekvő, aki ezen a ponton megvalósítja a Nem-Lét állapotát (vagyis a Nem-Létkénti Nem-Létet), a szöveg szerint később továbblép.

⁴ Száriputta – a *Huainanzi* iménti részletéhez hasonló módon – később meghaladja a „Nem-Létezés érzékelési alapját” (és az abban való időzést) e szöveg szerint.

⁵ A szöveg később ezen a tapasztalaton is túllép. Dobos László fordításában: „A Nemlétezés kezdetét is megelőzi valami”, majd: „és volt, mikor még a Nemlétezés kezdetét megelőző valami sem kezdődött el.” – *Uo.*

lók. Mondták: máshová vezet a lét, és a nemlét megint más. Ezt hallottuk az ősoktól, így maradt ránk a tanítás. Aki a lét és a nemlét kettősségét egyaránt tudó, az nemlétezõn halált legyõzõ, létezõn örökkévaló.” – *Ísá-upanisad* 12–14. [Tenigl-Takács László ford.]

„Sem nemlétezõ, sem létezõ dolognak feltétele nem lehet.” – *Nágárdzsuna: Múlamadhjamaka-káriká* I. 6. [Fehér Judit ford.]

„Hogyan is ne borulnának le elõtted, Nagy Lélek, aki a kezdet teremtõje vagy, Brahmánál nagyobb, istenek végtelen ura, mindenek hajléka, elmúlhatatlan, túl léten és nemléten.” – *Bhagavad-gítá* XI. 37. [Vekerdi József ford.]

„Most elmondom, mi a megismerendõ, aminek ismeretében halhatatlanságot élvezel: ennek neve Kezdet Nélküli, Legfelsõ Brahman, amely sem lét, sem nemlét.” – *Bhagavad-gítá* XIII. 12. [Vekerdi József ford.]

Stb.⁶

Összeállította és a bevezetést írta: Horváth Róbert

⁶ A metafizikum mint *Szadaszat* kapcsán ld. még például: *Atharva-véda* IV. 1. 1–2. és X. 7–8.